

יהושע
פרק י"א

לדרום כנרות, והוא שם מקום. ובנפות דור - מחוזות וגלילות של דור, כמו "יפה נוף (תהלים מ"א:ג)."

ג והכנעני ממזרח ומלמם והאמרי והחתי והפרזי והיבوسی בקר והחול תחת חרמון בארץ המצפה:

מצודת דוד: תחת חרמון - תחת הר חרמון. בארץ המצפה - הר חרמון היה בארץ המצפה.

ד ויצאו הם וכל־מחניהם עמם עם־רב כחול אשר על־שפת־הים לרב וסוס נרכב רב־מאד:

ה וינעזו כל המלכים האלה ויבאו ויחנו יחדו אל־מי מרום להלחם עם־ישראל:
מצודת ציון: וינעזו - מלשון ועד ואסיפה.

ו ויאמר יהנה אל־יהושע אל־תיבא מפניהם כי־מחר כעת הזאת אנכי נתן את־כלם חללים לפני ישראל את־קוסיקם תעקר ואת־מרקבתיקם תשרף באש:

מצודת ציון: תעקר - תסיר העיקר, כמו "ובכל תבואתי תשרש (איוב ל"א:יב)", ומשפטו: תסיר השורש ממקומו, ורוצה לומר: שיכרות הרגלים שהם העיקר והיסוד לבהמה.

ז ויבא יהושע וכל־עם המלחמה עמו עליהם על־מי מרום פתאם ויפלו בהם:

ח ויתנם יהנה בנד־ישראל ויכופם וירדפום עד־צידון רבה ועד משרפות מים ועד־בקעת מצפה מזרחה ויפם עד־בלתי השאיר־להם שריד:

מצודת דוד: משרפות מים - חריצים שמי הים נקווים בהם, והחמה שורפתן ונעשים מלח.

ט ויעש להם יהושע כאשר אמר־לו יהנה את־קוסיקם עקר ואת־מרקבתיקם שרף באש:

י וישב יהושע בעת ההיא וילכד את־חצור ואת־מלכה הבה בחרב כִּי־חצור לפנים היא ראש

יהושע
פרק י"א

א וילכדה ואת־מלכה ואת־כל־עריה ויכופם לפי־חרב ויחרימו את־כל־נפש אשר־בה לא השאיר שריד כאשר עשה לחבון כו־עשה לדברה ולמלכה וכאשר עשה ללבנה ולמלכה:

ב ויבה יהושע את־כל־הארץ ההר והנגב והשפלה והאשדות ואת כל־מלכיהם לא השאיר שריד ואת כל־הנשמה החיים כאשר צוה יהנה אלהי ישראל:

מצודת ציון: והנגב - מקום נגוב ויבש, כי "חרכו פני האדמה (בראשית ח"ג)" תרגומו "נגובו מִיָּא מַעַל אֶרֶץ", וכן "ארץ הנגב נתפני (יהושע ט"ו:יט)". והשפלה - העמק. והאשדות - מדרון ההרים שהמים נשפכים ויורדים שם, וכן "אשדת הפסגה (דברים ג"ח)", וכן "שפף רם (בראשית ט"ו:י)" תרגומו "דִּישׁוּד דְּמָא".

ג ויכם יהושע מקדש ברנע ועד־עזה ואת כל־ארץ גִּשׁוֹן ועד־גבעון:

ד ואת כל־המלכים האלה ואת־ארצם לכד יהושע פעם אחת כי יהנה אלהי ישראל נלחם לישראל:

מצודת דוד: לכד יהושע פעם אחת - לפי שהעי לא לכד בפעם אחת לזה אמר שכל אלו לכד בפעם אחת.

ה וישב יהושע וכל־ישראל עמו אל־המחנה הגלגלה:

מצודת דוד: וישב יהושע וגו' - היא ההשבה עצמה האמורה למעלה (פסוק ט"ו).

ו ויהי כשמע גבין מלך־חצור וישלח אל־יובב מלך מזון ואל־מלך שמרון ואל־מלך אכשף:

ז ואל־המלכים אשר מצפון בקר ובערבה נגב כנרות ובשפלה ובנפות דור מים:

מצודת ציון: ובערבה - במישור. נגב כנרות -

יהושע

פרק י"א-י"ב

כ **כ** פי מאת יהנה | הימה לתוק את־לבם לקראת המלחמה את־ישראל למען התרימם לבלתי היות־להם תחנה פי למען השמידם כאשר צנה יהנה את־משה:

מצודת ציון: תחנה - חנינה ורחמים.

מצודת דוד: לבלתי היות להם תחנה - מן בני ישראל. פי למען השמידם - כי חיזק לבכם למען השמידם.

כא **כא** ויבא יהושע בעת ההיא ויכרת את־הענקים מו־ההר מו־חברון מו־דבר מו־ענב ומכל הר יהודה ומכל הר ישראל עם־עריהם התרימם יהושע:

מצודת ציון: הענקים - בני אדם גבהי הקומה.

מצודת דוד: ויכרת את הענקים מן ההר מן חברון - אף כי כלב הוריש הענקים מחברון, ייחס הדבר אל יהושע לפי שבימיו הוריש, וכל נצחון המלחמה יחשב אל המושל על הצבא.

כב **כב** לא־נותר ענקים בארץ בני ישראל וְכַעֲנַה בַּגֵּת וּבְאֲשָׁדוּד וּבְשָׂאֲרוֹ:

כג **כג** וילח יהושע את־פל־הארץ ככל אשר דבר יהוה אל־משה ויתנה יהושע לנחלה לישראל כמחלקתם לשבטיהם והארץ שקטה ממלחמה:

מצודת ציון: שקטה - נחה, כמו "ארץ יראָה וְשָׁקְטָה (תהילים ע"ו:ט)."

מצודת דוד: כמחלקתם - כפי המחלוקת האמורה למטה. לשבטיהם - לכל שבט ושבט חלק לבד.

א **א** ואֵלָה | מלכי הארץ אשר הכו בני־ישראל וירשו את־ארצם בעבר הירדן מזרחה השמש מגחל ארגון עדיהר תרמון וכל־הערה מזרחה:

ב **ב** סיחון מלך האמרי היושב בחשבון משל מערוער אשר על־שפת־נחל ארגון ותוף הנחל ונחצי הגלעד ועד יבק הנחל גבול בני עמון:

מצודת דוד: ועד יבק הנחל וגו' - שם מקום סמוך להנחל, והיה מגבול בני עמון.

ג **ג** והערה עדיים פנרות מזרחה ועד גם הערה ים־המלח מזרחה דרך בית הישמות ומתימן תחת אשדות הפסגה:

מצודת דוד: והערה - גם היא היתה ממשלת סיחון. ומתימן תחת אשדות הפסגה - ומפאת

יהושע

פרק י"א

פ־הממלכות האלה:

מצודת ציון: לפנים - בימים הקדמונים.

מצודת דוד: פי תצור לפנים היא ראש פל הממלכות האלה - ולזה פתח בה תחילה.

יא **יא** ויכו את־פ־הנפש אשר־בה לפי־חרב התרם לא נותר פ־נשמה ואת־תצור שרף באש:

יב **יב** ואת־פ־ערי המלכים־האלה ואת־פ־מלכיהם לכד יהושע ויכס לפי־חרב התרים אותם כאשר צנה משה עבד יהוה:

יג **יג** רק פ־הערים העמדות על־תלם לא שרפם ישראל וילתי את־תצור לבדה שרף יהושע:

מצודת ציון: תלם - מלשון תל וגובה.

מצודת דוד: רק פל הערים העמדות על תלם - רוצה לומר: בגבהם, שלא נפלו חומותיהם בעת הכיבוש.

יד **יד** וכל שָׁלַל הערים האלה והבהמה בָּנְזוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק אֶת־פ־האדם הכו לפי־חרב עַד־הַשְּׂמִדָם אוֹתָם לֹא הִשְׁאִירוּ פ־נִשְׁמָה:

טו **טו** כאשר צנה יהוה את־משה עבדו פו־צנה משה את־יהושע וכו' עשה יהושע לא־הסיר דבר מכל אשר־צנה יהוה את־משה:

טז **טז** וילח יהושע את־פ־הארץ הזאת ההר ואת־פ־הנגב ואת פ־הארץ הגשו ואת־השפלה ואת־הערה ואת־הר ישראל וישפלתה:

מצודת דוד: ואת הר ישראל - אשר ישב בו ישראל אבינו, ונקרא על שמו.

יז **יז** מו־ההר החלק העולה שעיר ועד־בעל גֵד בַּבְּקָעַת הַלְבָּנוֹן תַּחַת הַר־תְּרַמֹּן וְאֶת פ־מלכיהם לְכַד ויכס וימיתם:

מצודת ציון: בעל - תרגומו "מישר".

מצודת דוד: מן ההר החלק - שהיה נחלק לשנים, אחת הנה ואחת הנה. העולה שעיר - אשר עולה עד שעיר.

יח **יח** ימים רבים עשה יהושע את־פ־המלכים האלה מלחמה:

יט **יט** לא־היתה עיר אשר השלימה אל־בני ישראל בלתי התוי ישבי גבעון את־הפל לקחו במלחמה:

יהושע
פרק י"ב

הדרום משל תחת אשדות הפסגה.

ד וגבול עוג מלך הבשן מיתר הרפאים היושב בעשתרות ובאדריעי:

מצודת ציון: הרפאים - הענקים, על שם שמרפים ידי רואיהם כי יפתדו מהם.

מצודת דוד: וגבול עוג וגוי - רוצה לומר: גם גבול עוג ירשו.

ה ומשל בהר חרמון ובסלכה ובכלי-הבשן עדי-גבול הגשורי והמעכתי ונחצי הגלעד גבול סיחון מלך-חשבון:

מצודת דוד: ונחצי הגלעד גבול סיחון - אצל גבול סיחון, כי חצי הגלעד השנית של סיחון היתה.

ו משה עבד-יהוה ובני ישראל הכום ויתנה משה עבד-יהוה ירשה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה:

ז ואלה מלכי הארץ אשר הפה יהושע ובני ישראל בעבר הירדן למה מבעל גד בבקעת הלבנון ועדי-הקר החלק העלה שעירה ויתנה יהושע לשבטי ישראל ירשה כמתלקתם:

ח בהר ובשפלה ובערבה ובאשדות ובמדבר ובנגב החתל האמרי והכנעני הפרזי החתי והיבוסי:

ט מלך יריחו אחד מלך העי אשר-מצד בית-אל אחד:

מצודת דוד: מלך יריחו אחד וגוי - מוסב על המקרא שלפני פניו (פסוק ז'): "אלה מלכי הארץ וכו' מלך יריחו וכו'".

י מלך ירושלם אחד מלך חברון אחד:

יא מלך ירמות אחד מלך לכיש אחד:

יב מלך עגלון אחד מלך גזר אחד:

יג מלך דבר אחד מלך גדר אחד:

יד מלך חרמה אחד מלך ערד אחד:

טו מלך לבנה אחד מלך עדלם אחד:

טז מלך מסדה אחד מלך בית-אל אחד:

יז מלך תפוח אחד מלך חפר אחד:

יח מלך אפק אחד מלך לשרון אחד:

יט מלך מדון אחד מלך חצור אחד:

יהושע
פרק י"ב-י"ג

כ מלך שמרון מראון אחד מלך אכשף אחד:

כא מלך תענך אחד מלך מגדו אחד:

כב מלך קדש אחד מלך-יקנעם לפרמל אחד:

מצודת דוד: מלך יקנעם לפרמל - יקנעם שם עיר המלוכה, והיתה סמוכה לעיר כרמל ואליה תחשב, וכן מלך דור לנפת דור, וכן מלך גוים לגלגל.

כג מלך דור לנפת דור אחד מלך-גוים לגלגל אחד:

מצודת ציון: לנפת דור - למחוז דור. גוים - מקום נקבצו שמה מכמה גוים, וכן 'ותדעל מלך גוים' (בראשית י"ד:א).

כד מלך תרצה אחד פלי-מלכים שלשים ואחד:

א ויהושע זקן בא בימים ויאמר יהוה אליו אתה זקנתה באת בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה:

מצודת דוד: ויהושע זקן בא בימים - "זקן" יאמר לשון בני אדם המוחש, הנראה באדם מלובן השער והקמטת הפנים, ולפעמים מקדים לבוא בלא עת, ולזה פירש ואמר "בא בימים", כאומר: הנה בא בזמנו לפי הימים. והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה - ולא תוכל לכבוש הכל בחיך.

ב זאת הארץ הנשארת פלי-גלילות הפלשתים וכל-הגשורי:

מצודת ציון: גלילות - מחוזות.

ג מן-השיחור אשר ו על-פני מצרים ועד גבול עקרון צפונה לכנעני תחשב חמשת ו סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעוים:

מצודת ציון: השיחור - שם הנהר. סרני - ענינו שררה.

מצודת דוד: לכנעני תחשב - והלא ארץ הכנעני נתתי לישראל. והעוים - המה לא מפלשתים.

ד מתימן פלי-ארץ הכנעני ומערה אשר לצידנים עד-אפקה עד גבול האמרי:

ה והארץ הגבלי וכלי-הלבנון מזרח השמש מבעל גד תחת הר-חרמון עד לבוא תמת:

ו פלי-שבטי הקר מן-הלבנון עד-משרפת מימ

יהושע
פרק י"ג

יג וְלֹא הוֹרִישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּשׁוּרִי וְאֶת־
הַמַּעֲכָתִי וַיָּשָׁב גְּשׁוּר וּמַעֲכָת בְּקִרְבַּי יִשְׂרָאֵל עַד
הַיּוֹם הַזֶּה:

יד רַק לְשִׁבְטֵי הַלְוִי לֹא נָתַן גְּחֻלָּה אִשִּׁי יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא גְּחֻלָּתוֹ כַּאֲשֶׁר דָּבַר־לוֹ:

מצודת דוד: אִשִּׁי ה' - קדשי המזבח הניתן לאחר שקרבו מתיריו על האש. כַּאֲשֶׁר דָּבַר לוֹ - למשה.

טו וַיִּתֵּן מֹשֶׁה לְמֹשֶׁה בְּנֵי־רְאוּבֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם:

מצודת דוד: לְמִשְׁפַּחְתָּם - רוצה לומר: לא נתן משה להם ביחד, לשהם עצמם יחלקו ביניהם, רק הוא בעצמו חלק לכל משפחה חלקה.

טז וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־
נַחַל אַרְנוֹן וְהַעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֵׁר
עַל־מִידְבָּא:

יז חֲשֹׁבוֹן וְכָל־עֲרִיָּה אֲשֶׁר בְּמִישֵׁר דִּיבֹן
וּבְמֹת בְּעַל וּבֵית בְּעַל מְעֹן:

יח וַיַּהֲצִיחַ וּקְדָמָת וּמִפְעֵת:

יט וּקְרִיתִים וְשִׁבְמָה וַאֲרַת הַשֶּׁחַר בְּהַר הָעֲמֵק:
מצודת דוד: בְּהַר הָעֲמֵק - בהור שעמד בתוך העמק.

כ וּבֵית פְּעוֹר וְאֲשֻׁדּוֹת הַפְּסִגָּה וּבֵית
הַיִּשְׁמוֹת:

כא וְכָל עַרְי הַמִּישֵׁר וְכָל־מַמְלָכוֹת סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר מֶלֶךְ בְּחֻשְׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה אֹתוֹ
וְאֶת־נְשֵׂיָאֵי מִדְּבָר אֶת־אֹנִי וְאֶת־רְקֵם וְאֶת־צוּר
וְאֶת־חוּר וְאֶת־רְבִיעַ נְסִיכֵי סִיחֹן וְיֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

מצודת ציון: נְסִיכֵי - ענינו שררה.

מצודת דוד: יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ - מתושבי ארץ סיחון.

כב וְאֶת־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הָרְגוּ בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב אֶל־חַלְלֵיהֶם:

מצודת דוד: אֶל חַלְלֵיהֶם - עם שאר החללים ודומה להם, ולא היה יכול להציל עצמו בקסמיו.

יהושע
פרק י"ג

כָּל־צִידָנִים אֲנָכִי אֲוִרִישִׁם מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל רַק
הַפְּלָה לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ:

מצודת דוד: אֲנָכִי אֲוִרִישִׁם - אחרי מותך אני אגרשם לפנייהם. רַק הַפְּלָה לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה - הטל הגורל ביניהם על מה שכבר כבשו ועל מה שלא כבשו עדיין, וכל שבט יכבוש את חלקו. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ - כמו שכתוב "וְצוֹ אֶת יְהוֹשֻׁעַ... וְהוּא יַנְחִיל (דברים ג:כח)".

ז וְעַתָּה חַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנַחֲלָה
לְתַשְׁעַת הַשְּׁבֻטִים וְחֻצֵי הַשְּׁבֻט הַמְּנַשָּׁה:

מצודת דוד: וְעַתָּה חַלֵּק וגו' - רוצה לומר: בתחילה חלק הארץ לתשעה חלקים ומחצה כמנין השבטים הנוחלים, ואחר זה הטל הגורל לדעת איזה חלק למי.

ח עֲמֹו הָרְאוּבֵנִי וְהַגְּדִי לְקַחוּ גְּחֻלָּתָם אֲשֶׁר
נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה כַּאֲשֶׁר נָתַן
לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה:

מצודת דוד: עֲמֹו הָרְאוּבֵנִי וְהַגְּדִי לְקַחוּ גְּחֻלָּתָם - רוצה לומר: לפי שעם חצי השני משבט מנשה לקחו הראובני והגדי חלק נחלתם. (ועם שלא הזכיר למעלה החצי השני משבט מנשה, עם כל זה אמר "עמו" הואיל והזכיר חצי האחד). כַּאֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה - מוסב על "לְקַחוּ גְּחֻלָּתָם", ורוצה לומר: מאז כאשר נתן להם משה הנחלה ההיא, לקחו אותה ונתרצו בה, ואם כן, הדבר קיים ואין לתת להם עוד בהעבר הזה.

ט מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהַעִיר
אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֵׁר מִיְּדְבָא עַד־דִּיבֹן:
מצודת ציון: הַמִּישֵׁר - מקום ישר ושוה.

י וְכָל עַרְי סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר מֶלֶךְ
בְּחֻשְׁבוֹן עַד־גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:

יא וְהַגְּלָעַד וּגְבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וְכָל הַר
חֶרְמוֹן וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סִלְכָה:

יב כָּל־מַמְלָכוֹת עוֹג בְּבָשָׁן אֲשֶׁר־מֶלֶךְ
בְּעֻשְׁתְּרוֹת וּבְאֲדָרְעִי הוּא נִשְׂאָר מִיַּתֵּר הָרְפָאִים
וַיִּכְּם מֹשֶׁה וַיִּרְשֵׁם:

מצודת ציון: וַיִּרְשֵׁם - גרשם.